

Hoe we weten wat er lang geleden gebeurde

Er zijn veel manieren om uit te zoeken hoe het leven in Afrika lang geleden was. Zo kunnen we luisteren naar verhalen van ouderen. Zij vertellen wat ze weer van hun ouders hebben gehoord. Geschiedenis die mondeling wordt doorgegeven is een **orale traditie**.

We weten ook wat er lang geleden gebeurde door het bestuderen van stenen, botten, gereedschappen, vuurplaatsen, schelpen, grotten en gebouwen die de mensen gebruikten en nalieten.

Het onderzoek naar **oude voorwerpen** noemen we **archeologie**. Archeologen graven in de grond naar die oude voorwerpen.

Voordat er boeken en papier waren, tekenden de Afrikanen in grotten en op rotsen. Zo weten we hoe de mensen lang geleden leefden. De Afrikanen maakten prachtige rotskunst.

wist je dit?

Rotskunst vind je overal in Afrika, zelfs in de Sahara.

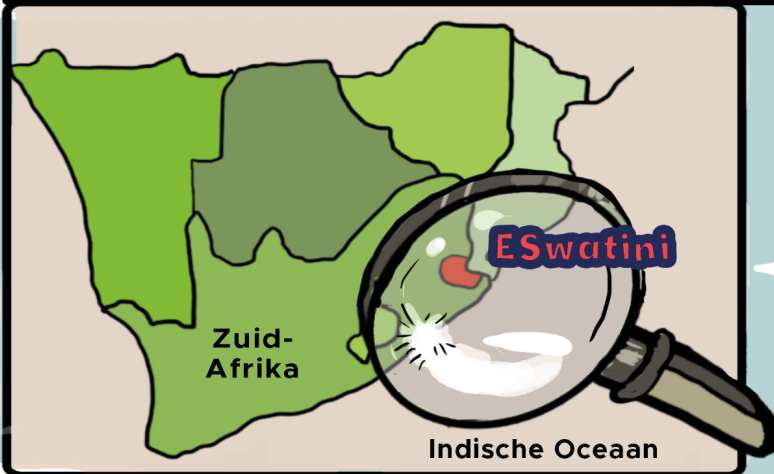
Oud verfrecept:

ei, rode oker en dierlijk vet, of bijenwas.

Het 35.000 jaar oude Lebombo-botje

Als de mensen lang geleden de dagen en maanden wilden tellen, maakten ze soms een telbotje. Ze maakten inkepingen in het botje, zodat ze wisten hoeveel dagen er waren verstreken.

Het oudst bekende telbotje is het 35.000 jaar oude **Lebombo-botje**, dat werd gevonden in het koninkrijk ESwatini in zuidelijk Afrika.

1 2 3 4 5

Het Lebombo-botje heeft 29 inkepingen. Wetenschappers denken dat het diende als een oude kalender.

Een ander telbotje uit Afrika is het 20.000 jaar oude Ishango-botje dat werd gevonden in de Democratische Republiek Congo.

Wetenschappers denken dat het Ishango-botje de mensen moest helpen met dingen optellen.

Jager-verzamelaars

De vroege mensen in Afrika leefden van voedsel verzamelen en jagen. Ze zochten wortels, vruchten, planten, schaaldieren en insecten en ze jaagden op grote en kleine dieren.

Ze waren heel goed in het maken van gereedschap uit botten en stenen, zoals bijlen, messen en speren. Deze voorwerpen gebruikten ze om te jagen, te vissen en voedsel te bereiden.

Ze leerden ook om met behulp van vuur beter **STENEN GEREEDSCHAP** te maken.

Jagen en verzamelen: jagen en vissen bij rivieren en bij de zee

Bij rivieren en meren vonden de vroege mensen in Afrika volop voedsel.

Kijk eens hoeveel voedsel we hier vinden! Er zijn antilopen, vissen, vogels en planten!

traditionele vissersboot

Vissen is een oude manier van leven in Afrika. Kleine kinderen leren al hoe ze speren, manden, netten en visvallen moeten maken.

14 Het begin van de landbouw: Egypte

Zo'n 12.000 jaar geleden begonnen mensen zelf planten te telen en te oogsten in een gebied met de naam **Mesopotamië** in het Midden-Oosten. Als je planten verbouwt, moet je op dezelfde plek blijven wonen om ze te verzorgen. Zo ontstaan dorpen.

In Afrika begonnen de mensen 5000 jaar geleden gewassen te verbouwen op de oevers van de **rivier de Nijl** in Egypte. Toen de Sahara heter en droger werd, bouwden de mensen dorpen langs de Nijl, want daar was genoeg water en vruchtbare grond voor hun planten.

Farao

Piramides van Gizeh

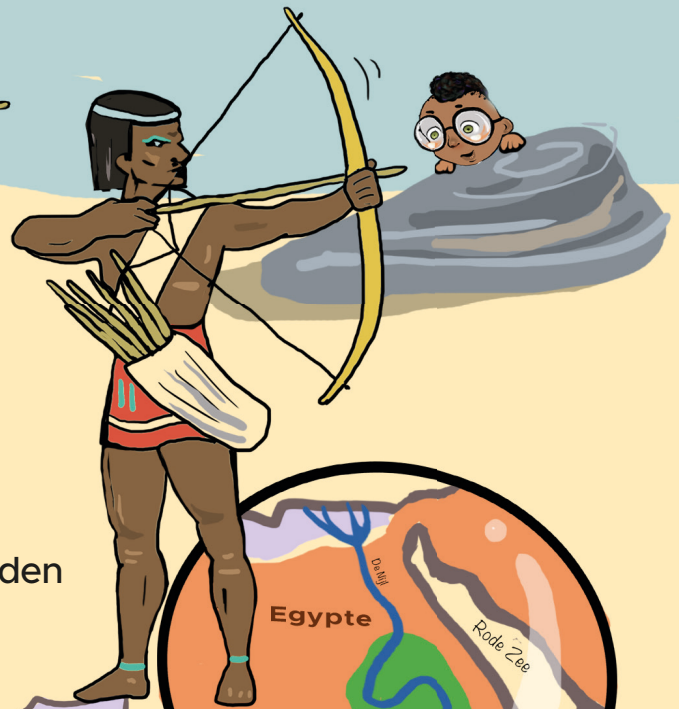
De beschaving van het oude Egypte hield ruim 3000 jaar stand. De heersers werden **farao's** genoemd. Ze werden behandeld als goden en begraven in graftombes en piramides.

We hebben veel geleerd van de Egyptenaren van toen. Het waren knappe wetenschappers en wiskundigen. Ze vonden veel dingen uit, zoals papyruspapier, hiërogliefen, zeilboten, de 365-dagenkalender en instrumenten om de overstromingen van de Nijl te meten. De Egyptenaren waren ook goed in balsemen en in architectuur.

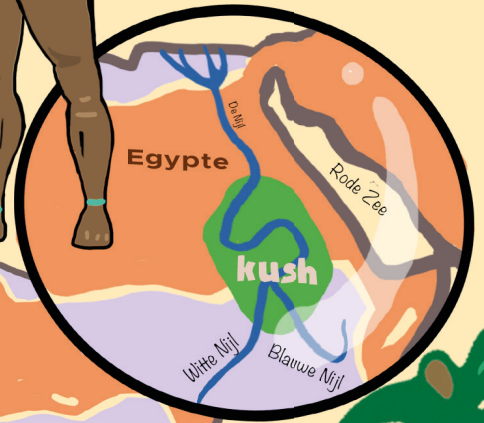

Kijk! De Nubische koning en zijn boogschutters gaan oorlog voeren met Egypte.

Nubië was een machtige, oude beschaving langs de rivier de Nijl ten zuiden van het oude Egypte. De Nubiërs wonnen goud en verhandelden het. Ze bezaten ook grote kuddes runderen.

De Nubiërs hadden duizenden jaren geleefd als jager-verzamelaars en herders in de Sahara en langs de Nijl. Vanaf circa 2500 v.Chr. ontstonden dorpen en uiteindelijk kwam het koninkrijk Nubië op.

Krijger-koninginnen van Kush

Wat wil je, Romeinse soldaat? Je hebt mijn land niet kunnen veroveren zoals je het Egypte van de Griekse Cleopatra hebt verslagen. Ik heb jou verslagen. Wat zeg je daarop?

Delen van Nubië worden ook wel Kush genoemd. Kush had krijger-koninginnen met de naam 'kandake' (*candace* in het Latijn). In 24 v.Chr. versloeg de kandake Amanirenas de Romeinen toen ze Kush probeerden te veroveren.

Romeinse soldaat

Kandake Amanirenas

De grote kandake Caesar Augustus heeft ons gestuurd om over vrede te praten, zodat Rome handel kan drijven met Kush.

